

Research Article/Araştırma Makalesi

Yetişkin Bireylerde Erken Dönem Uyum Bozucu Şema Alanları ile Narsisizm İlişkisinde Empatinin Aracı Rolü*

The Mediating Role of Empathy the Relationship Between Early Maladaptive Schema Domains and Narcissism

Yaprak KILIÇ¹

Nilgün ONNAR²

<https://doi.org/10.15659/tjss.2025.013>

ÖZ

Bu çalışmada, yetişkin bireylerde erken dönem uyum bozucu şema alanları ile narsisizm arasındaki ilişkide empatinin aracı rolü incelenmiştir. Çalışma kapsamında literatür ışığında oluşturulan hipotezi test edebilmek amacıyla toplam 407 katılımcıya Young Şema Ölçeği Kısa Form 3, Narsisistik Kişilik Envanteri (NKE)- 13 ve Temel Empati Ölçeğinden oluşan bir batarya uygulanmıştır. Çalışma sonucunda erken dönem uyum bozucu şema alanları ile narsisizm arasında düşük ve orta düzey pozitif ilişkiler; empati arasında ise düşük ve orta düzey negatif korelasyonlar saptanmıştır. Narsisizm ile empati arasında düşük düzeyde negatif ilişki görülmüştür. Gerçekleştirilen araştırma kapsamında elde edilen yapısal modelde erken dönem uyum bozucu şema alanları ile narsisizm arasındaki ilişkide empatinin kısmi aracılık rolünün olduğu tespit edilmiştir. Dolaylı etki incelendiğinde, istatistiksel açıdan anlamlı olduğu bulgular sonucunda saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *erken dönem uyum bozucu şema, narsisizm, empati*

ABSTRACT

This study examined the mediating role of empathy in the relationship between early maladaptive schema domains and narcissism in adults. We administered the Young Schema Scale-Short Form 3, the Narcissistic Personality Inventory (NPI)-13, and the Basic Empathy Scale to a total of 407 people, comprising 258 women, 147 men, and 2 individuals who did not fall into any of these categories. This was done to test the hypothesis based on the literature. The study revealed low and moderate positive correlations between early maladaptive schema domains and narcissism, as well as low and moderate negative correlations between empathy. The study observed a low-level negative relationship between narcissism and empathy. The research's structural model revealed that empathy partially mediates the relationship between early maladaptive schema domains and narcissism. When the indirect effect was analyzed, it was found to be statistically significant.

Keywords: *early maladaptive schemas, narcissism, empathy*

*Bu çalışma birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹İstanbul Arel Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, yapraklcc07@gmail.com ORCID: 0009-0006-9417-2007

²Dr. Öğr. Üyesi İstanbul Arel Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, nilgunonnar@arel.edu.tr ORCID: 0000-0003-3861-801X

Başvuru/Received: 29.07.2024; Kabul/Accepted: 26.08.2024

1. Giriş

Narsisizm, kelime anlamı olarak kişinin kendi ruhsal veya bedensel durumuna karşı duyduğu bağlılığı ifade eden özsevicilik anlamında kullanılırken narsisistik kişilik bozukluğu ise empatiden yoksunluk, kıskançlık duyguları, birçok alanda gözlemlenen başarı fantezileri ile kendini çok yukarıda görme ile tanımlanmaktadır (Kring vd., 2019; Türk Dil Kurumu, 2024) Narsisizm kavramı kuramsal açıdan incelendiği zaman Kernberg (1967) ve Kohut (1968) gibi isimlerin narsisizm temelinin aile kökenlerine dayandığını ileri sürdüğü görülmektedir. Bütünleyici bir sistem olarak oluşturulan Şema Terapi temelinde çocukluk döneminde karşılanmayan ihtiyaçlar sonucunda oluşan erken dönem uyum bozucu şemaları barındırmaktadır (Young vd., 2022). Şema Terapi fikrinin sahibi olan Young vd.'e (2003) göre narsisistik kişilik bozukluğunda çocukluk döneminde karşılanmayan ihtiyaçlar sonucunda oluşan Duygusal Yoksunluk, Kusurluluk ve Haksızlık şemaları sıklıkla gözlemlenmektedir. Literatür incelendiğinde Şemalar ile Narsisizm arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalar narsisizm ile haklılık, kendini feda, yüksek standartlar, duygusal yoksunluk, duyguları bastırma, kusurluluk/utanç şemalarının pozitif yönlü anlamlı ilişkilerinin olduğunu göstermektedir (Zeigler-Hill vd., 2011; Aras, 2022).

Narsisistik kişilik bozukluğu genel anlamda incelendiğinde kişilerde sınırlı olarak gözlemlenen empati kavramı karşımıza çıkmaktadır. Narsisizm ile ilişkili aktarımları ile de anılan ve literatürde önemli yere sahip olan Kohut (1959) aracılı iç gözlem olarak da adlandırdığı empati kavramına çalışmaları arasında yer vererek anneden karşılanması gereken empatinin eksikliğinin ileride narsisistik zedelenmelere ve beraberinde patolojik sorunlara yol açacağını belirtmiştir. Bu da empati eksikliğinin narsisizm oluşumunda önemli bir yerinin olabileceğini düşündürmektedir. Young vd. (2003) ise benzer şekilde Narsistik kişilik bozukluğuna sahip bireylerin ebeveyn özellikleri arasında empati eksikliğinin yer aldığını ve hissedilen bu empati yoksunluğundan dolayı birçok bireyin yakınlarına karşı bile empatik olamadıklarını dile getirmiştir (Young vd., 2003). Literatür incelendiğinde narsisizm ile empati arasında negatif korelasyonların bulunduğu gözlemlenmektedir (Turner 2019; Watson 1984).

Özetle yapılan çalışmalar şemalar ile narsisizm ve empati değişkenlerinin ayrı ayrı ilişkilerinin bulunduğunu göstermektedir (Hoffart vd., 2002; Zeigler-Hill vd., 2011; Mirovic & Meskovic, 2017). Ayrıca empati ile narsisizmin ilişkisini inceleyen ayrı çalışmalar da göze çarpmaktadır (Ritter vd., 2011; Baskin-Sommers vd., 2014). Fakat literatür incelendiğinde bu kavramların hepsinin bir arada incelendiği çalışmalar gözlemlenmemiştir.

Araştırmanın amacı; erken dönem uyum bozucu şema alanları ile narsisizm arasındaki ilişkide empatinin aracı rolünün incelenmesidir. Çalışma kapsamında hipotezlerin test edilebilmesi amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu, Young Şema Ölçeği Kısa Form-3, Temel Empati Ölçeği ve Narsisistik Kişilik Envanteri-13 (NKE-13) kullanılmıştır.

1.1. Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar

Erken dönem uyum bozucu şemaları da içerisinde barındıran Şema Terapi Young vd. (2022) tarafından psikanalitik kavramlar, bağlanma modeli, nesne ilişkileri, Gestalt ve bilişsel davranışçı terapilerden unsurlar ile birlikte bütünleyici bir sistem olarak oluşturulmuştur. Oluşturulan bu terapi ekolünün temelinde daha öncelerde Mashlow (2001) ve Bowlby (2020) gibi kuramcılarının da değindiği çocukluk döneminde oluşan birtakım ihtiyaçlar yatmaktadır. Şema kavramı insanların dünyaya bakış açıları gibi yorumlanabilse de Şema Terapi’de üzerinde çalışılan noktalar erken dönemde genellikle ebeveynler tarafından karşılanmayan birtakım gereksinimler sonrasında oluşan “erken dönem uyum bozucu şemalar”dır (Young vd., 2022). Makalenin geri kalanında şemalar olarak bahsedilecek olan kısımlar erken dönem uyum bozucu şemaları ifade etmek amacıyla kullanılacaktır. Kişinin duygularını ve ihtiyaçlarını belirtebilmesi, güvenli bir şekilde bağlanabilmesi, oyun oynayabilmesi ve

kendiliğindenliği sağlayabilmesi, otonomi sağlayabilmesi, rasyonel sınırlarının olması ve kontrolünü sağlayabilmesi gibi evrensel ihtiyaçların çocukluk döneminde karşılanmaması sonucu oluşan şemalar kişinin hayatında uyum bozucu bir role sahip olurlar (Young vd., 2022). Şemalar her ne kadar çocukluk dönemindeyken karşılanmayan ihtiyaçların karşılanmasını sağlamak amacı ile ortaya çıksalar da yetişkin dönemine gelindiğinde artık işlevsizleşerek ihtiyaçları engelleyen konumda yer alırlar (Karaosmanoğlu, 2022).

Young vd. (2022) 5 alan içerisinde kategorize etmiş olduğu 18 adet şemayı erken dönem uyum bozucu şemalar olarak ifade etmiş ve 5 alanın her birinin çocuklukta karşılanmamış bir ihtiyaca denk düştüğünü eklemiştir. İlk alan olan kopukluk ve reddedilme alanında güvenli şekilde bağlanabilme ihtiyacının karşılanmaması sonucu oluşan istikrarsızlık ve terk edilme, utanç ve kusurluluk, duygusal yoksunluk, kötüye kullanılma ve güvensizlik, yabancılaşma ve sosyal izolasyon şemaları yer almaktadır. İkinci alan kimlik algısı oluşturma ihtiyacının karşılanmaması ile oluşan zedelenmiş özerklik ve performans alanı ise gelişmemiş benlik ve iç içe geçme, yetersizlik ve bağımlılık, zarar görme ve hastalıklar karşısında dayanıksızlık, başarısızlık şemalarını içermektedir. Bir diğer alan olan zedelenmiş sınırlar alanında çocuğun kendisi için uygun sınırlara sahip olma ihtiyacı göz ardı edildiği için yetersiz öz disiplin veya öz denetim ve haklılık şemaları görülmektedir. Çocukluk döneminde koşullu verilen sevgi sonucunda ihmal edilmiş ihtiyaçlardan olan kişinin kendine yönelebilmesinin karşılanmaması nedeniyle oluşan başkası yönelimlilik alanı ise boyun eğicilik, kendini feda ve kabul veya onay arayıcılık şemalarından oluşmaktadır (Rafaeli vd., 2022). Son alan olan baskılama ve aşırı uyarılma alanı ise kendiliğin karşılanmaması ile kişinin kendisini belirlediği kuralları uygulamada zorunlu hissetmesine yol açan yüksek standartlar veya aşırı eleştiricilik, cezalandırıcılık, duyguları baskılama, karamsarlık veya olumsuzluk şemalarından oluşmaktadır (Young vd., 2022).

Bireylerde oluşan bu şemalar bilişsel birtakım çarpıtmalar, bireylerin başa çıkabilme sistemleri ve davranım sistemleri ile süreklilik içerisinde devam etmektedirler (Bricker & Young, 2012). Genel anlamda incelendiğinde ise üç adet başa çıkma sistemi gözlenmektedir. Bu yöntemlerden ilki olan ve kişinin kendisini tam anlamıyla şemaya bırakmasını içeren şema tesliminde bireyler şemaya tepki göstermek yerine şemanın tüm getirilerini yerine getirmeyi tercih ederler (Rafaeli vd., 2022). Davranış olarak da pasif, karşısındaki kişiye bağlı ve sadık olarak gözlemlenirler (Young vd., 2022). Bir diğer yöntem olan şema kaçınmasında kişiler şema sanki orada değilmiş gibi hem bilişsel hem davranışsal olarak şemadan kaçarlar ve dürtüsel davranışlar sergileyebilirler (Young vd., 2022). Son başa çıkma yöntemi olan şemanın aşırı telafisinde ise bireyler sahip oldukları şemanın tam tersi konumunda gözlemlenirler (Rafaeli vd., 2022). Her ne kadar olumlu olarak düşünülebilse bile aslında sahip olunan şemanın devam ettirilmesini sağlamaktadır (Young vd., 2022). B kümesi kişilik bozukluklarının da içerisinde barındırdığı Narsisizmde şemanın aşırı telafisi ile başa çıkma yöntemi sıklıkla tercih edilmektedir (Rafaeli vd., 2022).

1.2. Narsisizm

Narsisizm kavramının temeli Yunan mitolojisinde yer alan kendi yansımasına aşık olup bu durumdan kurtulamaması sonucu ölüme boyun eğen Narsisus'un hikayesine dayanmaktadır (Behary, 2022). Bu mit daha sonraki dönemlerde Ellis (1898) tarafından oto-erotizm tanımının yapılmasını sağlayarak psikoloji literatüründe kendisine bir yer edinmiştir (akt. Andreassen vd., 2012). Narsisizm kavramının gelişimi açısından önem taşıyan iki isimden ilki olan Nacke (1899) Ellis'in yazdığı makalenin Almanca çevirisini yaparken ilk kez sapkınlık olarak ifade ettiği narsisizm kelimesini kullanmış, Sadger (1908) ise kullanılan bu kavramın eşcinseller için de geçerli olabileceğini aktararak psikanalitik kuramda kavramın yer almasını sağlamıştır (Sigmund, 2012). Narsisizm kavramını eserlerinde inceleyen Freud ise ilk başlarda bu kavramı libido olarak değerlendirirse de sonraki dönemlerde kişinin kendini koruma içgüdüünün libidinal tamamlayıcısı olarak da belirtmiş her canlıda karşılaşılabileceğini vurgulamıştır (Sigmund, 2012). Freud sonrası dönemlerde narsisizm kavramı açısından çok büyük

yeri olan isimlerden olan Kernberg (1967) nesne ilişkileri anlamında sorunlar yaşamış olan narsisizme sahip kişileri yüksek bir sevilme ve hayranlık ihtiyacına sahip, kendisini sıklıkla örnek veren kişiler olarak tanımlamıştır. Yine önemli yere sahip bir diğer isim olan Kohut (1968) ise çocukların zaten sahip oldukları anneyi ve kendini mükemmel görmenin ayırtılamaması ile ego haline dönüşen büyüklenmecilik durumunu narsisistik kişilik bozukluğu olarak tanımlamıştır.

Narsisizm kavramı için çok büyük yere sahip iki isim olan Kernberg ve Kohut'un kendi tanımlama aşamasında yaşadıkları ayrılıklar ise narsisizmin hem farklı şekillerinin hem de alt tiplerinin olabileceği düşüncesini oluşturmuş ve insanların bunun üzerine araştırmalar yapmasına neden olmuştur. Normal narsisizm ve patolojik narsisizm bu tartışmaların da sonucunda oluşarak narsisizmin farklı şekillerini aktarabilmek için kullanılmaktadır. Kişilerin hissettikleri özgüven ile de tanımlanabilecek olan normal narsisizm kişinin stresle mücadele edebilmesini, kendilerine olan saygılarını yitirmemelerini ve kalp kırıklıklarını hafifletebilmeyi sağlayan bir konumdur (Lubit, 2002). Patolojik narsisizmde ise içsel kısımda devam eden başkalarının düşüncelerine muhtaç olmanın yanında dışarıdan gözlemlenen yüksek özgüven, bir diğerinin düşüncesi ile duygularını önemsememe durumu vardır (Karaaziz & Erdem Atak, 2013). Fikir ayrılığının oluşmasında yer alan Kohut (1998) iki kavram arasında bir sürengelik olduğunu savunurken Kernberg (2004) normal narsisizmde yer alan kişinin kendine libidinal yatırımı bulunduğunu patolojik narsisizmde ise libidinal kaynakların işlevselliği engellemesinden bahsetmiştir. Günümüzde de narsisizm araştırmacılar tarafından normal ve patolojik olmak üzere iki şekilde incelenmektedir. (Pincus vd., 2009; Pincus & Lukowitsky, 2010; Falkenbach vd., 2013). Bir diğer fikir ayrılığı ise narsisizmin alt boyutları için oluşmuştur. Kohut (1998) narsisizmi arka planda devam eden reddedilme, depresyon ve düşük bir benlik algısı ile birlikte tanımlarken Kernberg (2004) duygusal eksiklikler barındıran, sömürücü, küçümseyen, başkasını kontrol etme isteği barındıran kişileri narsist olarak tanımlamıştır. Bu iki kavram arasındaki farklılıklar narsisizmin alt boyutları olarak değerlendirilen büyüklenmeci ve kırılabilir boyutların oluşmasını sağlamıştır. Özellik açısından incelendiğinde büyüklenmeci narsisizm manipülatiflik, saldırganlık, benmerkezcilik ve iktidar yönelimini barındırırken kırılabilir narsisizm ise karamsarlık, kırgınlık, duygusallık ve içe dönüklük ile beraber ilerlemektedir (Wink, 1991).

1.3. Empati

Empati kavramı tarih içerisinde çeşitli değişikliklere maruz kalmış bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Eski Yunanlılar tarafından ıstırap çekmeyi içeren sevgi ve arzu anlamında kullanılan “*empathia*” kavramı ilerleyen dönemlerde Theodor Lipps (1897) tarafından sanat eserlerinin gözlemleyen kişiye bağlı olarak özümsebilmesi anlamına gelen “*Einfühlung*” kelimesi ile kullanılmıştır. (akt. Barrett-Lennard, 1981; Bartlett, 2003). Daha sonraki dönemlerde E.B. Titchener tarafından “*empathia*” olarak İngilizceye çevirilen kavram bu sayede psikoloji ve psikiyatri literatüründe de ilerleme göstermiştir (Dökmen, 2005).

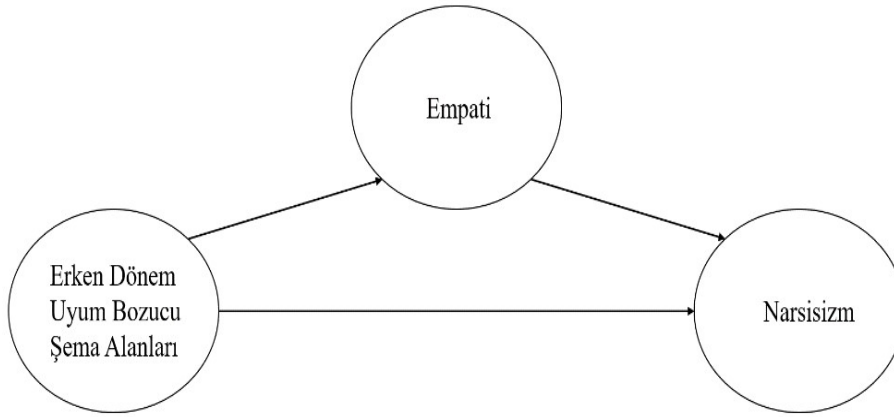
Psikoloji literatüründe Rogers (1959) empati kavramını bir başkasının içsel kaynaklarını algılamak ve algılanan durumu hissetmek anlamında kullanmıştır. Ayrıca empati kavramının terapi odasında da ilerleyiş için çok önemli olduğunu vurgulamış tüm çalışmaları ile adının empati ile anılmasını sağlamıştır (Rogers, 2019). Bir diğer isim olan Kohut'ta (1959) aynı şekilde empati kavramının terapinin ilerleyişi açısından önemini vurgulamıştır.

Tam bir tanıma sahip olmayan empati günümüzde genel anlamda kişinin karşısındaki bireyi hem duyguları hem düşünceleri açısından anlayabilmesi için kendisini onun yerine koyması olarak tanımlanabilmektedir (Dökmen, 2005). Sosyal ilişkilerde de önemli bir yere sahip olan empati günümüzde karşımızdaki kişiye hissettiğimiz duygularını aktarmamızı ifade eden duygusal empati ve onun bakış açısını anlamamıza yarayan bilişsel empati olarak iki boyutta incelenmektedir (Thompson & Gullone, 2003; Jolliffe & Farrington, 2006).

1.4. Araştırmanın Amacı

Şema Terapinin kişilik bozukluklarının tedavisindeki işlevselliği giderek ön plana çıkmaktadır. Bu doğrultuda etkinliği artırabilmek amacıyla aracı değişkenlerin de incelenmesi son dönemlerde giderek yaygınlaşmıştır. Giriş kısmında değinilmiş olan bilgiler göz önünde bulundurularak araştırmanın amacı erken dönem uyum bozucu şema alanları ile narsisizm arasındaki ilişkide empatinin aracı rolü olarak belirlenmiştir. Araştırmanın hipotetik modeline Şekil 1’de yer verilmiştir.

Şekil 1. Hipotetik Araştırma Modeli

1.5. Hipotezler

H1: Yetişkin bireylerde erken dönem uyum bozucu şemalar ile narsisizm arasında anlamlı ilişki vardır.

H2: Yetişkin bireylerde erken dönem uyum bozucu şemalar ile empati arasında anlamlı ilişki vardır.

H3: Yetişkin bireylerde empati ile narsisizm arasında anlamlı ilişki vardır.

H4: Yetişkin bireylerde erken dönem uyum bozucu şemalar ile narsisizm arasındaki ilişkide empatinin aracı rolü vardır.

2. Yöntem

2.1. Örneklem

Araştırmanın örneklemi yaşları 18 ile 65 arasında değişen 258’i kadın, 147’si erkek, 1’i diğer, 1’i ise cinsiyetini belirtmek istemeyen 407 kişi oluşturmuştur. Araştırmaya katılan kişilere ulaşabilmek için rastlantısal örneklem yöntemi kullanılmıştır. Katılımcılara ait demografik özellikler Tablo 1.’de aktarılmıştır. Katılımcıların %14’ü lise, %74,4’ü yüksekokul veya lisans, %11,5’i lisansüstü mezunudur. %58,5’i devam eden bir romantik ilişkisinin olduğunu, %41,5’i devam eden bir romantik ilişkisinin olmadığını belirtmiştir. Demografik bilgilere ilişkin veriler Tablo 1’de gösterilmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında çalışmacı tarafından düzenlenen Kişisel Bilgi Formu, Young Şema Ölçeği Kısa Form-3, Temel Empati Ölçeği ve Narsisistik Kişilik Envanteri-13 (NKE-13) kullanılmıştır. Araştırma nicel bir araştırma olup ilişkisel tarama modelinden yararlanılmıştır.

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Özellikler

		n	%
Cinsiyetiniz	Kadın	258	63.4
	Erkek	147	36.1
	Diğer	1	0.2
	Belirtmek İstemiyorum	1	0.2
Eğitim Durumu	Lise	57	14.0
	Yüksekokul veya Lisans	303	74.4
	Lisansüstü	47	11.5
Devam Etmekte Olan Romantik Bir İlişkiniz Var Mı	Evet, var	238	58.5
	Hayır, yok	169	41.5
	Toplam	407	100.0

2.3. Kişisel Bilgi Formu

Araştırma kapsamında örnekleme ilişkin demografik bilgilerin elde edilebilmesi amacıyla katılımcı tarafından oluşturulmuş olan Kişisel Bilgi formu kullanılmıştır. Kişisel bilgi formu içerisinde katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve romantik ilişki durumu bilgileri ile ilişkili sorular yer almaktadır.

2.4. Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3

Araştırma kapsamında katılımcıların erken dönem uyum bozucu şemalarını ölçebilmek adına Türkçe geçerlik güvenirlik çalışmaları Soygüt vd. (2009) tarafından yapılmış olan Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 kullanılmıştır. Ölçeğin faktöriyel yapısının belirlenebilmesi için equamax rotasyonu kullanılarak temel bileşenler analizi gerçekleştirilmiş ve analiz sonucunda 14 faktörlü ölçek modeli ortaya çıkmıştır (Soygüt vd., 2009).

Soygüt vd. (2009) tarafından gerçekleştirilen çalışmada iç tutarlılığı ölçmek amacıyla yapılan analizler sonucunda şemalar için cronbach alpha değerleri ($\alpha = .63 - .80$), şema alanlarının cronbach alpha değerleri ($\alpha = .53 - .81$) olarak bulunmuştur. Aynı çalışmada test-tekrar test analizleri gerçekleştirilmiş ve Pearson Korelasyon Katsayıları şema alanları için ($r = .66 - .83$), alt ölçekler için ise ($r = .66 - .82$) sonucuna ulaşılmıştır (Soygüt vd., 2009).

Bu araştırmada, gerçekleştirilen analizler sonrasında cronbach alpha değerleri; Kopukluk Şema Alanı $\alpha = .92$, Zedelenmiş Otonomi Şema Alanı $\alpha = .94$, Zayıf Sınırlar Şema Alanı $\alpha = .74$, Diğerleri Yönelimlilik Şema Alanı $\alpha = .81$, Yüksek Standartlar ve Bastırılmışlık Şema Alanı $\alpha = .83$ olarak bulunmuştur.

2.5. Temel Empati Ölçeği

Araştırmada katılımcıların empati düzeyinin ölçülebilmesi amacıyla Jolliffe ve Farrington (2006) aracılığıyla geliştirilen ve Türkçe geçerlik güvenirlik çalışmaları Topçu vd. (2010) tarafından gerçekleştirilmiş Temel Empati Ölçeği kullanılmıştır. 20 sorudan oluşan ve iki alt boyutu bulunan ölçeğin 8 maddesi (1, 6, 7, 8, 13, 18, 19, 20) ölçümleme sırasında ters çevrilerek puanlanmaktadır (Topcu vd., 2010). Ölçek 5'li likert formdadır.

Ölçeğin yapı geçerliliğinin test edilebilmesi adına yapılan Doğrulayıcı Faktör Analizi sonrasında GFI=.88, AGFI=.84 ve RMSEA=.07 sonucuna ulaşılmıştır. Analizler ile iki boyutlu olduğu görülen ölçeğin iç tutarlılık analizleri sonucunda duygusal boyutun cronbach alpha sayısı ($\alpha = .76$), bilişsel boyut için cronbach alpha sayısı ($\alpha=.80$) olarak bulunmuştur.

Bu araştırma kapsamında gerçekleştirilen iç tutarlılık analizleri sonucunda ölçeğin cronbach alpha değeri ($\alpha = .90$) elde edilmiştir. Alt boyutlar incelendiğinde ise duygusal alt boyut cronbach alpha değeri ($\alpha = .84$), bilişsel alt boyut cronbach alpha değeri ($\alpha = .86$) sonuçları elde edilmiştir.

2.6. Narsisistik Kişilik Envanteri (NKE)- 13

Araştırmada katılımcılarının Gentile vd. (2013) tarafından oluşturulan ve Türkçe geçerlik güvenirlik çalışmaları Doğan ve Çolak (2020) aracılığı ile gerçekleştirilen Narsisistik Kişilik Envanteri-13 (NKE-13) kullanılmıştır. 5’li likert tipinde olan ve 13 sorudan oluşan envanter hak idda etme/sömürücü, grandiyözite/ gösterişçilik, liderlik/otorite olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır (Doğan & Çolak, 2020).

Doğan ve Çolak (2020) tarafından gerçekleştirilen Doğrulayıcı Faktör Analizi sonucunda ölçeğin 3 faktörlü yapısı desteklenerek CFI= 0,93 ve RMSEA= 0,06 verilerine ulaşılmıştır. İç tutarlılığı ölçmek amacıyla gerçekleştirilen analizler sonucunda ölçek toplamı için cronbach alpha iç tutarlılık sayısı ($\alpha = .84$), alt boyutlar için cronbach alpha iç tutarlılık sayıları ise ($\alpha = .61-. 78$) olarak bulunmuştur (Doğan & Çolak, 2020).

Gerçekleştirilen çalışma kapsamında gerçekleştirilen analizler sonrasında ölçeğin cronbach alpha değeri ($\alpha = .85$) olarak bulunmuştur. Alt boyutlar incelendiğinde ise Liderlik/ Otorite ($\alpha = .80$), Grandiyözite /Gösterişçilik ($\alpha = .71$), Hak İddia Etme/ Sömürü ($\alpha = .69$) sonuçları elde edilmiştir.

2.7. Veri Analizi

Tüm veri analizleri SPSS 27 ve LISREL 8.51 yazılımları kullanılarak yapılmıştır. Analizlere başlamadan önce, ölçüm araçlarının normal dağılım gösterip göstermediğini doğrulamak için basıklık ve çarpıklık katsayıları incelenmiştir.

3. Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, çalışmanın hipotezleri test edilmiştir. Araştırmanın değişkenler arasındaki ilişkiler ve bu ilişkilerin değerleri bu bölümde aktarılmıştır.

Değişkenler arasındaki ilişkilerin test edilebilmesi amacıyla Pearson Korelasyon Testi uygulanmıştır. Ardından erken dönem uyum bozucu şemalar ile narsisizm arasındaki ilişkide empatinin aracı rolü değerlendirilmiştir. Bu amaçla, iki aşamalı bir yapısal eşitlik modeli kurulmuştur. İlk aşamada, ölçüm araçlarının örneklem üzerindeki geçerliliği Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile incelenmiştir. İkinci aşamada ise Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) kullanılarak bu araçlar arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir.

Ölçüm araçlarının basıklık ve çarpıklık değerlerine bakılarak elde edilen basıklık ve çarpıklık katsayılarına Tablo 1’de yer verilmiştir. Elde edilen verilere göre, tüm ölçüm araçlarının basıklık ve çarpıklık değerlerinin, normal dağılım varsayımını karşılayacak şekilde -2 ile +2 referans aralığı içinde olduğu tespit edilmiştir (HahsVaughn & Lomax, 2020).

Tablo 2. YSO, NKE, EMP Değişkenlerine Ait Basıklık ve Çarpıklık Katsayıları

Örtük ve Gözlenen Değişkenler	Basıklık	Çarpıklık
YSO		
KSA	-0.13	0.55
ZOSA	0.80	0.83
ZSSA	-0.29	-0.01
DYSA	-0.11	-0.14
YSBSA	-0.05	-0.01
NKE		
LIDO	-0.36	0.04
GDOZ	0.46	0.19
HAIE	-0.19	-0.08
EMP		
BEM	1.67	-1.11
DEM	0.38	-0.56

3.1.Korelasyon Bulguları

Tablo 2. Young Şema Ölçeği, Narsistik Kişilik Envanteri, Temel Empati Ölçeği Arasındaki İlişki

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1-Kopukluk Şema Alanı	1												
2-Zedelenmiş Otonomi Şema Alanı	.76**	1											
3-Zayıf Sınırlar Şema Alanı	.48**	.40**	1										
4-Diğerleri Yönelimlilik Şema Alanı	.54**	.56**	.44**	1									
5-Yüksek Standartlar ve Bastırılmışlık Şema Alanı	.51**	.53**	.55**	.59**	1								
6-Narsistik Kişilik Envanteri	.26**	.22**	.38**	.19**	.44**	1							
7-Liderlik/ Otorite	.21**	.16**	.35**	.18**	.41**	.85**	1						
8-Grandiyözite /Gösterişçilik	.10*	.12*	.21**	0.08	.26**	.81**	.51**	1					
9-Hak İddia Etme/ Sömürü	.35**	.28**	.40**	.23**	.44**	.82**	.60**	.47**	1				
10-Temel Empati Ölçeği	-.38**	-.27**	-.26**	-.33**	-.28**	-.33**	-.28**	-.22**	-.31**	1			
11-Bilişsel Empati	-.36**	-.32**	-.20**	-.28**	-.24**	-.29**	-.22**	-.22**	-.27**	.88**	1		
12-Duygusal Empati	-.33**	-.19**	-.27**	-.32**	-.26**	-.30**	-.28**	-.18**	-.30**	.93**	.65**	1	

**p<0.01, *p<0.05 Uygulanan testin ismi: Pearson Korelasyon Testi

Verilen bulgulara ait sonuçlar incelendiğinde, Kopukluk Şema Alanı ile Narsistik Kişilik Envanteri ($r=.26$, $p<0.01$), Zedelenmiş Otonomi Şema Alanı ile Narsistik Kişilik Envanteri ($r=.22$, $p<0.01$), Zayıf Sınırlar Şema Alanı ile Narsistik Kişilik Envanteri ($r=.38$, $p<0.01$), Diğerleri Yönelimlilik Şema Alanı ile Narsistik Kişilik Envanteri ($r=.19$, $p<0.01$), Yüksek Standartlar ve Bastırılmışlık Şema Alanı ile Narsistik Kişilik Envanteri ($r=.44$, $p<0.01$) değişkenleri arasında düşük ve orta düzey pozitif korelasyonlar saptanmıştır.

Kopukluk Şema Alanı ile Liderlik/ Otorite ($r=.21$, $p<0.01$), Zedelenmiş Otonomi Şema Alanı ile Liderlik/ Otorite ($r=.16$, $p<0.01$), Zayıf Sınırlar Şema Alanı ile Liderlik/ Otorite ($r=.35$, $p<0.01$), Diğerleri Yönelimlilik Şema Alanı ile Liderlik/ Otorite ($r=.18$, $p<0.01$), Yüksek Standartlar ve Bastırılmışlık Şema Alanı ile Liderlik/ Otorite ($r=.41$, $p<0.01$) değişkenleri arasında düşük ve orta düzey pozitif korelasyonlar saptanmıştır.

Kopukluk Şema Alanı ile Grandiyözite /Gösterişçilik ($r=.10$, $p<0.05$), Zedelenmiş Otonomi Şema Alanı ile Grandiyözite /Gösterişçilik ($r=.12$, $p<0.05$), Zayıf Sınırlar Şema Alanı ile Grandiyözite /Gösterişçilik ($r=.21$, $p<0.01$), Yüksek Standartlar ve Bastırılmışlık Şema Alanı ile Grandiyözite /Gösterişçilik ($r=.26$, $p<0.01$) değişkenleri arasında düşük düzey pozitif korelasyonlar saptanmıştır.

Kopukluk Şema Alanı ile Hak İddia Etme/ Sömürü ($r=.35$, $p<0.01$), Zedelenmiş Otonomi Şema Alanı ile Hak İddia Etme/ Sömürü ($r=.28$, $p<0.01$), Zayıf Sınırlar Şema Alanı ile Hak İddia Etme/ Sömürü ($r=.40$, $p<0.01$), Diğerleri Yönelimlilik Şema Alanı ile Hak İddia Etme/ Sömürü ($r=.23$, $p<0.01$), Yüksek Standartlar ve Bastırılmışlık Şema Alanı ile Hak İddia Etme/ Sömürü ($r=.44$, $p<0.01$) değişkenleri arasında düşük ve orta düzey pozitif korelasyonlar saptanmıştır.

Kopukluk Şema Alanı ile Temel Empati Ölçeği ($r=-.38$, $p<0.01$), Zedelenmiş Otonomi Şema Alanı ile Temel Empati Ölçeği ($r=-.27$, $p<0.01$), Zayıf Sınırlar Şema Alanı ile Temel Empati Ölçeği ($r=-.26$, $p<0.01$), Diğerleri Yönelimlilik Şema Alanı ile Temel Empati Ölçeği ($r=-.33$, $p<0.01$), Yüksek Standartlar ve Bastırılmışlık Şema Alanı ile Temel Empati Ölçeği ($r=-.28$, $p<0.01$), Narsistik Kişilik Envanteri ile Temel Empati Ölçeği ($r=-.33$, $p<0.01$), Liderlik/ Otorite ile Temel Empati Ölçeği ($r=-.28$, $p<0.01$), Grandiyözite /Gösterişçilik ile Temel Empati Ölçeği ($r=-.22$, $p<0.01$), Hak İddia Etme/ Sömürü ile Temel Empati Ölçeği ($r=-.31$, $p<0.01$) değişkenleri arasında düşük ve orta düzey negatif korelasyonlar saptanmıştır.

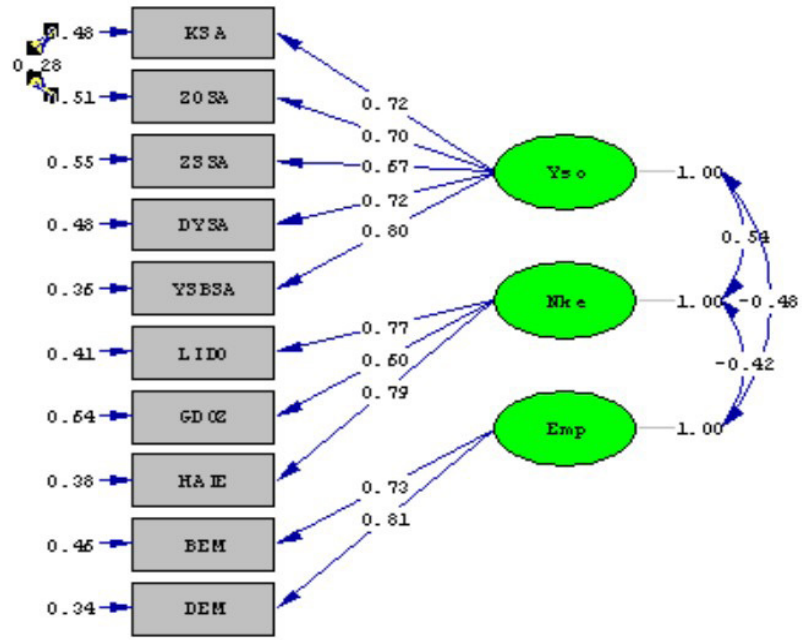
Kopukluk Şema Alanı ile Bilişsel Empati ($r=-.36$, $p<0.01$), Zedelenmiş Otonomi Şema Alanı ile Bilişsel Empati ($r=-.32$, $p<0.01$), Zayıf Sınırlar Şema Alanı ile Bilişsel Empati ($r=-.20$, $p<0.01$), Diğerleri Yönelimlilik Şema Alanı ile Bilişsel Empati ($r=-.28$, $p<0.01$), Yüksek Standartlar ve Bastırılmışlık Şema Alanı ile Bilişsel Empati ($r=-.24$, $p<0.01$), Narsistik Kişilik Envanteri ile Bilişsel Empati ($r=-.29$, $p<0.01$), Liderlik/ Otorite ile Bilişsel Empati ($r=-.22$, $p<0.01$), Grandiyözite /Gösterişçilik ile Bilişsel Empati ($r=-.22$, $p<0.01$), Hak İddia Etme/ Sömürü ile Bilişsel Empati ($r=-.27$, $p<0.01$) değişkenleri arasında düşük ve orta düzey negatif korelasyonlar saptanmıştır.

Kopukluk Şema Alanı ile Duygusal Empati ($r=-.33$, $p<0.01$), Zedelenmiş Otonomi Şema Alanı ile Duygusal Empati ($r=-.19$, $p<0.01$), Zayıf Sınırlar Şema Alanı ile Duygusal Empati ($r=-.27$, $p<0.01$), Diğerleri Yönelimlilik Şema Alanı ile Duygusal Empati ($r=-.32$, $p<0.01$), Yüksek Standartlar ve Bastırılmışlık Şema Alanı ile Duygusal Empati ($r=-.26$, $p<0.01$), Narsistik Kişilik Envanteri ile Duygusal Empati ($r=-.30$, $p<0.01$), Liderlik/ Otorite ile Duygusal Empati ($r=-.28$, $p<0.01$), Grandiyözite /Gösterişçilik ile Duygusal Empati ($r=-.18$, $p<0.01$), Hak İddia Etme/ Sömürü ile Duygusal Empati ($r=-.30$, $p<0.01$) değişkenleri arasında düşük ve orta düzey negatif korelasyonlar saptanmıştır.

3.2. Ölçüm Modeli Sonuçları

Bu kısımda, ölçüm modeli için kullanılan ölçme araçlarının yapı geçerliliğini test etmek amacıyla uygulanmıştır. YSO, NKE, EMP'ye ait olan ölçüm modelinin standardize edilmiş katsayıları Şekil 1'de; t-değerlerinin sonuçları ise Şekil 2'de aktarılmıştır.

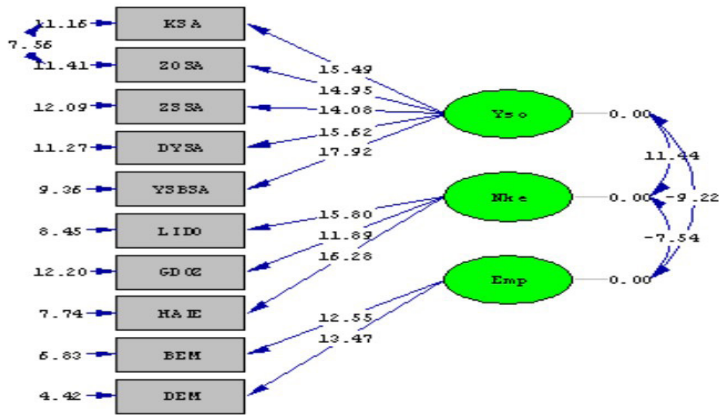
Şekil 2. YSO, NKE, EMP'ye Değişkenlerine Ait Ölçüm Modeli Bulguları (Standardize Çözümleme Değerleri)

Chi-Square=156.92, df=31, P-value=0.00000, RMSEA=0.100

Not: N:407, Yso: Young Şema Ölçeği, KSA: Kopukluk Şema Alanı, ZOSA: Zedelenmiş Otonomi Şema Alanı, ZSSA: Zayıf Sınırlar Şema Alanı, DYSA: Diğerleri Yönelimlilik Şema Alanı, YSSBA: Yüksek Standartlar ve Bastırılmışlık Şema Alanı, Nke: Narsistik Kişilik Envanteri, LIDO: Liderlik/ Otorite, GDOZ: Grandiyözite / Gösterişçilik, HAIE: Hak İddia Etme/ Sömürü, Emp: Temel Empati Ölçeği, BEM: Bilişsel Empati, DEM: Duygusal Empati.

Şekil 3. YSO, NKE, EMP Değişkenlerine Ait Ölçüm Modeli Bulguları (T-Değerleri)

Chi-Square=156.92, df=31, P-value=0.00000, RMSEA=0.100

Not: N:407, Yso: Young Şema Ölçeği, KSA: Kopukluk Şema Alanı, ZOSA: Zedelenmiş Otonomi Şema Alanı, ZSSA: Zayıf Sınırlar Şema Alanı, DYSA: Diğerleri Yönelimlilik Şema Alanı, YSSBA: Yüksek Standartlar ve Bastırılmışlık Şema Alanı, Nke: Narsistik Kişilik Envanteri, LIDO: Liderlik/ Otorite, GDOZ: Grandiyözite / Gösterişçilik, HAIE: Hak İddia Etme/ Sömürü, Emp: Temel Empati Ölçeği, BEM: Bilişsel Empati, DEM: Duygusal Empati.

Tablo 3. Ölçme Modeline ait Olan Değişkenlere İlişkin Standardize ve Standardize Olmayan Faktör Yükleri, Standart Hata ve T- Değerlerinin Bulguları

Örtük ve Gözlenen Değişkenler	Standardize Edilmemiş Faktör Yükleri	SH	t	Standardize Faktör Yük Değerleri
YSO				
KSA	13.62	0.48	15.49	0.72
ZOSA	17.53	0.51	14.95	0.70
ZSSA	4.45	0.55	14.08	0.67
DYSA	6.89	0.48	15.62	0.72
YSBSA	7.01	0.36	17.92	0.80
NKE				
LIDO	2.76	0.41	15.80	0.77
GDOZ	2.20	0.64	11.89	0.60
HAIE	2.60	0.38	16.28	0.79
EMP				
BEM	4.94	0.46	12.55	0.73
DEM	6.91	0.34	13.47	0.81

Ölçüm modeline ait değerler incelendiğinde, standardize edilmiş faktör yüklerine ait aralık YSO için 0.67 ile 0.80 arasında, NKE için 0.60 ile 0.79 arasında, EMP için 0.73 ile 0.81 aralığında olduğu bulgulara göre tespit edilmiştir. Faktör yük değerleri çoğunlukla 0.45 veya daha yüksek kabul edilir olduğundan dolayı örtük değişkenlere ait tüm gözlenen değişkenlerin kabul edilir düzeyde faktör yüküne sahip olduğu saptanmıştır (Büyüköztürk, 2005).

Bir sonraki aşamada, gözlenen değişkenlere ilişkin t-değerleri değerlendirilmiş ve bu değerlendirme sonrasında 1.96'nın üzerinde t-değerleri yani p anlamlılık düzeyinin 0.05 düzeyinde anlamlı olduğu bulgular sonucunda tespit edilmiştir (Şimşek, 2007; Schumacker ve Lomax, 2010). Bu bilgiler ışığında, tablodaki tüm t-değerlerinin tamamının istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır. Elde edilen bilgiler Tablo 3'de yer almaktadır.

Son olarak, örtük değişkenlere ait korelasyon aralığının 0.42 ile 0.54 arasında olduğu gözlemlenmiştir. Örtük değişkenlerin birbirleri arasındaki korelasyonun .80'in üzerinde olmadığı dolayı uygun aralıkta olduğu gözlemlenmiştir. Örük değişkenlere ait bilgilere tablo 4'de yer verilmiştir.

Tablo 4. Örtük Değişkenlere İlişkin Kovaryans Matrisi

	1	2	3
1-YSO	1		
2-NKE	0.54**	1	
3-EMT	-0.48**	-0.42**	1

p<.05*, p<.01**

Kovaryans matrisi analizine ait sonuçlar ele alındığında, YSO ile NKE örtük değişkenleri arasında pozitif ve anlamlı seviyede bir ilişkinin olduğu (0.54), YSO ile EMT arasında negatif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu (-0.48), NKE ile EMT arasında negatif ve anlamlı seviyede bir ilişkinin olduğu (-0.42) bulgular sonucunda tespit edilmiştir.

3.2. Uyum İyiliği İndeksleri Sonuçları

Bu çalışmaya ait olan ölçüm modeli ve yapısal modelin uyum değerleri sonuçları aşağıda yer alan Tablo 5’de aktarılmıştır.

Tablo 5. Ölçme Modeli ve Yapısal Modelin Uyum İyiliği Değerleri

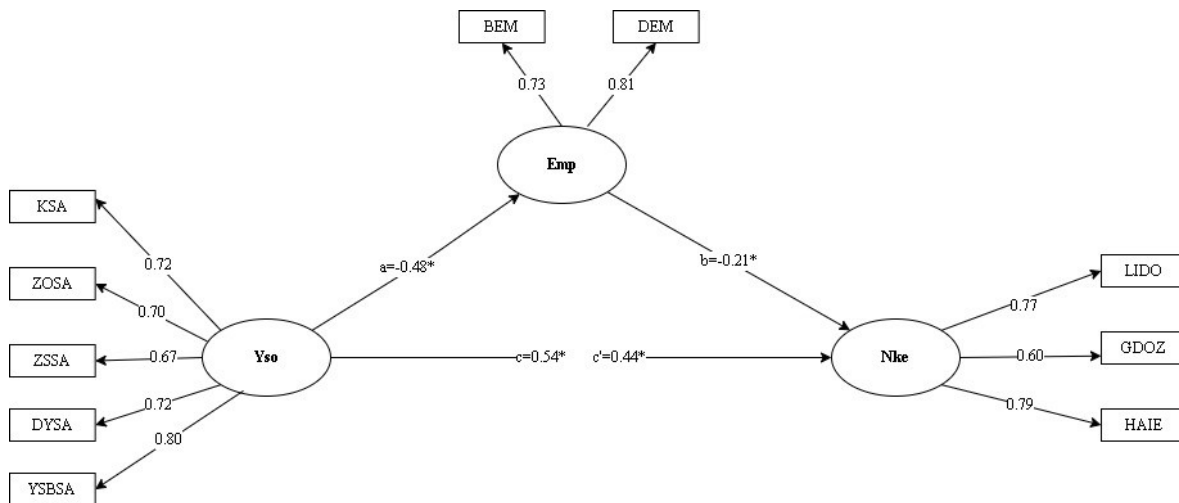
İndeks	Normal Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Ölçüm Modeli	Yapısal Model
χ^2 / sd	<2	<5	5.06	5.06
AGFI	>.90	>.80	.87	.87
GFI	>.90	>.85	.93	.93
IFI	>.95	>.90	.93	.93
CFI	>.95	>.90	.93	.93
NFI	>.95	>.90	.91	.91
RMSEA	<.05	<.10	.10	.10
SRMR	<.05	<.08	.06	.06

Yukarıdaki tabloya ait bulgular ele alındığında, YSO, NKE, EMP değişkenlerine yönelik uygulanan ölçüm modeli sonuçlarına ait uyum indeksleri ele alındığında, kullanılan örneklem için modelin geçerliliğinin kabul edilebilir düzeyde olduğu gözlemlenmiştir ($\chi^2 / sd=5.06$, AGFI=.87, GFI=.93, IFI=.93, CFI=.93, NFI=.91 RMSEA=.10, SRMR=.06). Ayrıca, YSO, NKE, EMP değişkenlerine ile gerçekleştirilen yapısal eşitlik modeli sonuçlarına ilişkin uyum indeksleri ele alındığında, yapılan çalışma bağlamında uyum iyiliği indekslerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu gözlemlenmiştir ($\chi^2 / sd=5.06$, AGFI=.87, GFI=.93, IFI=.93, CFI=.93, NFI=.91 RMSEA=.10, SRMR=.06).

3.3. Yapısal Eşitlik Modeli Sonuçları

Bu çalışmada oluşturulan Yapısal Eşitlik Modelinin diyagramı ve standardize edilmiş şekli aşağıda yer alan Şekil 3’de aktarılmıştır.

Şekil 4. Yapısal Modele Ait Standardize Faktör Yük Değerleri

Not: N:407, Yso: Young Şema Ölçeği, KSA: Kopukluk Şema Alanı, ZOSA: Zedelenmiş Otonomi Şema Alanı, ZSSA: Zayıf Sınırlar Şema Alanı, DYSA: Diğerleri Yönelimlilik Şema Alanı, YSSBA: Yüksek Standartlar ve Bastırılmışlık Şema Alanı, Nke: Narsistik Kişilik Envanteri, LIDO: Liderlik/ Otorite, GDOZ: Grandiyözite / Gösterişçilik, HAIE: Hak İddia Etme/ Sömürü, Emp: Temel Empati Ölçeği, BEM: Bilişsel Empati, DEM: Duygusal Empati.

Tablo 6. Yapısal Modele İlişkin Yol Katsayıları

Yol	Standardize β	t
YSO → EMP	-0.48	-6.92
EMP → NKE	-0.21	-3.03
YSO → NKE	0.44	6.31

Bu çalışma kapsamında kullanılan değişkenler ile yapılan YEM sonucunda elde edilen standardize faktör yükleri ve t- değerleri Tablo 6’da sunulmuştur. YEM’e ilişkin diyagramı ele alındığında, YSO ile NKE arasındaki ilişki ilk olarak 0.54 iken EMP değişkeninin aracılık etmesi sonucunda 0.44’e gerilemiştir. Sonrasında YSO’nun t- değeri gözlemlendiğinde, istatistiksel açıdan anlamlı olduğu saptanmıştır ($\beta=0.44$, $t=6.31$, $p<0.05$). Tüm sonuçlar ele alındığında, YSO ile NKE arasındaki ilişkide EMP’nin kısmi aracı bir role sahip olduğu tespit edilmiştir. Dolaylı etki incelendiğinde, istatistiksel açıdan anlamlı olduğu bulgular sonucunda saptanmıştır ($\beta=0.10$, $SH=0.04$; $t=2.92$).

4. Tartışma ve Sonuç

Erken dönem uyum bozucu şemalar çocukluk döneminde karşılanması gereken birtakım çekirdek gereksinimlerin özellikle bakım verenler tarafından tam karşılanmaması sonucunda ortaya çıkmaktadır (Young vd., 2022). Young (2022) her şema alanı için belirli eksiklikler ve ebeveyn davranışları belirleyerek şemaların oluşumunda bu durumların önemli olduğunu belirtmiştir. Empati eksikliğinin de ebeveyn davranışları ve ebeveynlerin eksik empatileri sonucunda olduğu çalışmalar ile gösterilmiştir (Davidov & Grusec, 2006; Yavaşlar, 2016; Dilsiz, 2022). Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda şema alanlarının empati ile negatif ilişki içerisinde olabileceği çalışma kapsamında değerlendirilmiştir.

Elde edilen bulgular sonucunda kopukluk alanı ve diğerleri yönelimlilik alanı ile empati arasında orta derecede negatif korelasyon gözlemlenmiştir. Zedelenmiş otonomi alanı, zayıf sınırlar alanı ve bastırılmışlık alanı ile empati arasında ise düşük düzeyde negatif korelasyon bulunmuştur. Empatinin alt boyutları incelendiğinde ise tüm şema alanları ile empati arasında negatif ilişkiler gözlemlenmiştir. İlişkilerin düzeylerine bakıldığında kopukluk ve zedelenmiş otonomi alanları ile bilişsel empati arasında orta düzeyde negatif ilişki bulunurken diğer alanlar ile bilişsel empati arasında zayıf düzeyde negatif yönde ilişki bulunmuştur. Empatinin alt boyutlarından olan duygusal alt boyut ile şema alanlarının ilişkisi incelendiğinde de tüm alanlar ile duygusal empati arasında negatif ilişki gözlemlenmiştir. Kopukluk alanı ile diğerleri yönelimlilik alanının duygusal empati ile arasında orta düzey negatif yönlü ilişki gözlemlenirken diğer alanlar ile duygusal boyut arasında düşük düzeyde negatif yönde ilişki bulunmuştur.

Mirovic ve Meskovic (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışma sonucunda benzer şekilde cezalandırıcılık, terk edilme ve fedakârlık şemaları dışındaki diğer şemalar ile empati arasında düşük ve orta düzeyli negatif yönlü ilişkiler saptanmıştır. Aynı çalışma kapsamında fedakârlık şeması ile empati arasında ise düşük düzeyde pozitif ilişki gözlenmiştir (Mirovic & Meskovic, 2017). Çoğu şema ile empati arasında bulunan negatif ilişkiler çalışma bulgularını da destekler niteliktedir. Yine aynı çalışmada en yüksek ilişkinin duygusal yoksunluk, sosyal izolasyon ve kusurluluk şemaları ile olduğu görülmüştür. Bu da kopukluk alanı ile daha yüksek ilişki gözlenmiş olmasını destekler niteliktedir (Mirovic & Meskovic, 2017). Literatür incelendiğinde hoffart vd tarafından 35 bireyin Şema Terapi yaklaşımı ile terapiye alınması sağlanmıştır. Çalışma kapsamında katılımcıların empati düzeyleri incelenerek danışanların empati düzeylerindeki iyileşmelerin diğer sorunlarının da azalmasına neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Hoffart vd., 2002). Elde edilen bu sonuçlar bu çalışmanın bulguları ile de benzerlikler taşımaktadır.

Çocukluk döneminde çekirdek ihtiyaçların tam karşılanamaması ile ortaya çıkan erken dönem şema alanlarının içerisinde barındıran Şema Terapi, bilişsel terapinin özellikle kişilik bozukluklarında yetersizlikler göstermesi ile ortaya çıkmıştır. Şema Terapi de bu noktada uygulama anlamında kişilik bozukluklarında etkinliklerini kanıtlamıştır. Narsisizm ise terapistleri en çok zorlayan kişilik bozukluklarından biri olarak görülmektedir. Narsisizmin oluşumunda da erken dönemde ebeveyn tutumları sonucunda oluşan şema alanlarının rol oynadığı düşünülmektedir (Young vd., 2022).

Çalışmada incelenen bir diğer değişken de narsisizmdir. Young vd. (2022) narsisizmin duygusal yoksunluk, kusurluluk ve haklılık şemaları ile ilişki olduğunu belirtmiştir. Araştırma sonucunda değişken ilişkileri incelendiğinde elde edilen sonuçlardan bir diğeri şema alanlarından kopukluk alanının narsisizm alt boyutlarından liderlik/otorite ve grandiyözite ile pozitif yönde düşük düzeyde; hak iddia etme/ sömürü ile pozitif yönde orta düzeyde ilişkisidir. Zedelenmiş otonomi şema alanı ile ise narsisizm alt boyutlarının hepsi arasında pozitif yönde zayıf ilişki bulunmuştur. Bir diğer alan olan zayıf sınırlar alanı ile narsisizm alt boyutlarından grandiyözite arasında zayıf düzeyde pozitif yönde; liderlik/otorite alt ve hak iddia etme/ sömürücülük alt boyutları arasında pozitif yönde orta düzeyde ilişki görülmüştür. Diğerleri yönelimlilik şema alanı incelendiğinde ise bu alan ile narsisizm alt boyutlarından liderlik/ otorite ve hak iddia etme/sömürücülük arasında pozitif yönlü zayıf ilişki görülmüştür. Bu şema alanı ile narsisizmin alt boyutlarından olan grandiyözite arasında ilişki gözlemlenmemiştir. Son şema alanı olan bastırılmışlık alanının ise narsisizm alt boyutlarından grandiyözite ile pozitif yönlü zayıf ilişkisi bulunurken liderlik/otorite ve hak iddia etme/sömürücülük alt boyutları ile pozitif yönlü orta düzey ilişkisi bulunmuştur. Benzer şekilde literatür incelendiğinde de Zeigler-Hill vd. (2011) tarafından gerçekleştirilen çalışma sonucunda narsisizm ile haklılık, kendini feda, yüksek standartlar, duygusal yoksunluk, duyguları bastırma, kusurluluk/utanç şemalarının pozitif yönlü anlamlı ilişkilerinin olduğu gözlemlenmiştir.

Değişkenler arasındaki incelemeler sonucunda son olarak narsisizm ile empati arasında negatif yönlü düşük düzey ilişki bulunmuştur. Narsisizmin alt boyutlarının (liderlik/otorite, grandiyözite, hak iddia etme/sömürücülük) her biri ile empatinin alt boyutları (bilişsel, duygusal) arasında da düşük düzeyde negatif yönlü ilişkiler bulunmuştur. Empati eksikliği narsisistik bireylerde çocukluk döneminde başlamaktadır. Young vd. (2022) çocuklukta eksik elde edilen empatinin bu bireylerde ilerleyen dönemde de sınırlı bir empatinin oluşmasına neden olduğunu belirtmiştir. Literatür incelendiğinde elde edilen bulguları destekleyen çalışmalara rastlanmıştır. Baskin-Sommers vd. (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışma sonucunda narsisizm ile empati arasında ilişki olduğu ve bireyler her ne kadar bilişsel bir beceriye sahip olsalar da empati eksiklikleri görülebildiği sonucuna ulaşılmıştır. Empatinin alt boyutlarından olan duygusal empati ile narsisizmin büyülenmeci kısmı arasında negatif ilişkilerin gözlemlendiği çalışmalar da literatürde gözlenmektedir (Ritter vd., 2011; Turner vd., 2019). Fakat literatür incelendiğinde bilişsel empati ile narsisizm arasında pozitif ilişkilerin gözlemlendiği görülmektedir (Baskin-Sommers vd., 2014). Yapılan bazı çalışmalarda da bilişsel empati ile narsisizm arasında ilişki gözlemlenmemiştir (Develi, 2022; Ritter vd., 2011). Bu durum çalışmanın sonuçları ile çelişen niteliktedir. Literatür incelendiğinde narsisizmin alt boyutları ile empati arasında negatif ilişkinin olduğu çalışmalar da gözlenmektedir (Jonason & Krause, 2013; Vonk vd., 2013;)

Empati hissedebilme yetisine sahip olmak insanlarla iletişim ve ilişki kurabilmek için oldukça önemli bir yetidir. Ne var ki narsisist bireylerin bu beceriden yoksun olduğu görülmektedir. Young vd. (2022) Şema Terapi modeli çerçevesinde narsisizmi incelerken bu bireylerin ebeveynlerinden yeterince göremedikleri empati nedeniyle empati becerisi geliştiremediklerini belirtmiştir. Bu durum erken dönemlerde yeterli gelmeyen empatinin narsisizme neden olabileceği düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle araştırmanın asıl amacı erken dönem uyum bozucu şema alanları ile narsisizm arasındaki ilişkide empatinin aracı rolü olarak belirlenmiştir. Çalışma elde edilen bulgular erken dönem uyum bozucu şemalar ile narsisizm arasındaki ilişkide empatinin kısmi aracı bir role

sahip olduğunu göstermiştir. Dolaylı etki incelendiğinde, istatistiksel açıdan anlamlı olduğu bulgular sonucunda saptanmıştır.

Literatür incelendiğinde narsisizmin temellerinin çocukluğa ve aile kökenlerine dayandığı çalışmalar karşımıza çıkmaktadır (Brummelman vd., 2015; Van Schie vd., 2020; Wetzel & Robins., 2016). Ayrıca Kohut (1959) aracılı iç gözlem olarak da adlandırdığı empati kavramına çalışmaları arasında yer vererek anneden karşılanması gereken empatinin eksikliğinin ileride narsisistik zedelenmelere ve beraberinde patolojik sorunlara yol açacağını da belirtmiştir. Bunların yanında ilerleyen dönemlerde narsisist bireylerle sınırlı ebeveynlik çalışılırken empati üzerine çalışmanın, eksik kalan empatiyi tamamlayabilmek için rol model olmanın narsisizmin iyileşme sürecine destek olacağı ve şemaların oluşumunu engelleyebileceği düşünülmektedir (Behary, 2022). Tüm bunlar çalışma bulgularının hem literatür hem de Şema Terapi Modeli ile paralellik taşıdığını göstermektedir.

Yazarların Katkı Oranı

Birinci yazarın çalışmaya katkısı % [50], İkinci yazarın çalışmaya katkısı % [50] oranındadır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedirler.

Kaynakça

- Andreassen, C. S., Ursin, H., & Pallesen, S. (2012). The Relationship of Narcissism With Workaholism, Work Engagement, and Professional Position. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 40(6), 881-190. <https://doi.org/10.2224/sbp.2012.40.6.881>.
- Aras, İ. (2022). Sosyal Medya Bağımlılığı. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, Narsisizm ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi.
- Barrett-Lennard, G. T. (1981). The empathy cycle: Refinement of a nuclear concept. *Journal of counseling psychology*, 28(2), 91.
- Bartlett, H. M. (2003). Working definition of social work practice. *Research on social work practice*, 13(3), 267-270.
- Baskin-Sommers, A., Krusemark, E., & Ronningstam, E. (2014). Empathy in Narcissistic Personality Disorder: From Clinical and Empirical Perspectives. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 5(3), 323-333. <https://doi.org/10.1037/per0000061>.
- Behary, W. T. (2022). Narsisist ile Ateşkes (N. A. Melis Caner, Çev.;11.baskı.). Psikonet Yayınları. (Orijinal eserin yayım tarihi 2008).
- Bowlby, J. (1998). Attachment and Loss Volume 2. Pimilico.
- Bowlby, J. (2020). Bağlanma (T. V. Soylu, Çev.;4. baskı). Pinhan Yayıncılık. (Orijinal eserin yayım tarihi 1983).
- Brummelman, E., Thomaes S., Nelemans S. A., de Castro B. O., Overbeek G. & Bushman B,J. (2015). Origins of Narcissism in Children. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 112(12), 3659–3662. <https://doi.org/10.1073/pnas.1420870112>.

- Bricker, D. C., & Young, J. E. (2012). A client's guide to schema therapy. *Schema Therapy Institute*, 1-24. <https://l24.im/O6ikdc>
- Büyüköztürk, Ş. (2005). "Anket Geliştirme". *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(2). 133-148.
- Davidov, M., & Grusec, J. E. (2006). Untangling the Links of Parental Responsiveness to Distress and Warmth to Child Outcomes. *Child Development*, 77(1), 44-58. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2006.00855.x>.
- Develi, M. H. (2022). Nesne İlişkileri ile Empati ve Zihin Kuramı Arasındaki İlişkide Narsisizmin Aracı Rolü. İstanbul: Işık Üniversitesi.
- Dilsiz, N. (2022). Yetişkinlerde Algılanan Ebeveyn Tutumlarının Empati Düzeyi ile İlişkisi. (Tez No. 727130) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Doğan, U., & Çolak, T. S. (2020). Narsisistik Kişilik Envanteri-13 (NKE-13)'nin Türkçe Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *International Journal of Society Researches*, 15(26) 4168-4184. <https://doi.org/10.26466/opus.635725>.
- Dökmen, Ü. (2005). İletişim Çatışmaları ve Empati (31.baskı.). Sistem Yayıncılık.
- Falkenbach, D. M., Howe, J. R., & Falki, M. (2013). Using Self-esteem to Disaggregate Psychopathy, Narcissism, and Aggression. *Personality and Individual Differences*, 54(7), 815-820. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2012.12.017>.
- Gentile, B., D. Miller, J., J. Hoffman, B., E. Reidy, D., Zeichner, A., & Campbell, W. (2013). A Test of Two Brief Measures of Grandiose Narcissism: The Narcissistic Personality.
- Hahs-Vaughn, D. L. ve Lomax, R. G. (2020). Statistical concepts- a first course. Routledge.
- Hoffart, A., Versland, S., & Sexton, H. (2002). Self-Understanding, Empathy, Guided Discovery, and Schema Belief in Schema-Focused Cognitive Therapy of Personality
- Inventory-13 and the Narcissistic Personality Inventory-16. *American Psychological Assessment*, 1120-1136. <https://doi.org/10.1037/a0033192>
- Jolliffe, D., & Farrington, D. P. (2006). Development and validation of the Basic Empathy Scale. *Journal of Adolescence*, 29(4), 589-611. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2013.04.027>
- Jonason, P. K., & Krause, L. (2013). The Emotional Deficits Associated With the Dark Triad Traits: Cognitive Empathy, Affective Empathy, and Alexithymia. *Personality and Individual Differences*, 55(5), 532-537. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2013.04.027>
- Karaaziz, M., & Atak, İ. E. (2013). Narsisizm ve narsisizmle ilgili araştırmalar üzerine bir gözden geçirme. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 1(2), 44-59. <https://doi.org/10.7816/nesne-01-02-03>
- Karaosmanoğlu, A. (2022). Hepsini İstiyorum, Hemen İstiyorum (3.baskı). Psikonet.
- Kernberg, O. (1967). Borderline Personality Organization. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 15(3), 641-685. <https://doi.org/10.1177/000306516701500309>

- Kernberg, O. (2004). *Borderline Conditions and Pathological Narcissism*. Oxford: Rowman and Littlefield Publisher. https://books.google.com.tr/books/about/Borderline_Conditions_and_Pathological_N.html?id=VFw_I_MZCV4C&redir_esc=y
- Kohut, H. (1959). Introspection, Empathy, and Psychoanalysis An Examination of the Relationship between Mode of Observation and Theory. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 7(3), 459-482. <https://doi.org/10.1177/000306515900700304>
- Kohut, H. (1968). The Psychoanalytic Treatment of Narcissistic Personality Disorders. *The Psychoanalytic Study of the Child*, 23(1), 86-113. <https://doi.org/10.1080/00797308.1968.11822951>
- Kohut, H. (1998). *Kendiliğın Yeniden Yapılandırılması* (O.Cebeci; 1.baskı). Metis Yayınları. (Orijinal eserin yayım tarihi 1977).
- Kring A.M., Johnson S.L., Davison G., Neale J. (2019). *Anormal Psikolojisi* (M.Şahin Çev.; 12. baskı). Nobel Yayıncılık. (Orijinal eserin yayım tarihi 2013).
- Lubit, R. (2002). The Long-term Organizational Impact of Destructively Narcissistic Managers. *Academy of Management Executive*, 16(1), 127-138. <https://doi.org/10.5465/AME.2002.6640218>
- Maslow, A. H. (2000). *İnsan Olmanın Psikolojisi* (O. Gündüz, Çev.; 8. baskı) Kuraldışı Yayıncılık. (1962).
- Mirovic, T., & Meskovic, D. (2017). Explaining Early Maladaptive Schemas (EMSS): Connections Between Ems and Basic Personality Dimensions, Affective Attachment Styles and Empathy. *Advances in Psychology Research*, 1-37. <https://www.researchgate.net/publication/317778941>.
- Pincus, A. L., & Lukowitsky, M. R. (2010). Pathological Narcissism and Narcissistic Personality Disorder. *The Annual Review of Clinical Psychology*, 6(1), 421-446. <https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.121208.131215>
- Pincus, A. L., Ansell, E. B., Pimentel, C. A., Cain, N. M., Wright, A. G., & Levy, K. N. (2009). Initial Construction and Validation of the Pathological Narcissism Inventory. *American Psychological Association*, 21(3), 365-379. <https://doi.org/10.1037/a0016530>
- Problems: A Process–Outcome Study. *Cognitive Therapy and Research*, 26(2), 199-219. <https://doi.org/10.1023/A:1014521819858>
- Rafaeli, E., Bernstein, D. P., & Young, J. E. (2022). Şema Terapi-Ayırıcı Özellikler (N. A. H. Alp Karaosmanoğlu, Dü., & M. Şaşıoğlu, Çev.; 12. baskı). Psikonet Yayınları. (2010).
- Ritter, K., Dziobek, I., Preißler, S., Rüter, A., Vater, A., Fydrich, T., Lammers C., Heekeren H.R., Roepke, S. (2011). Lack of empathy in patients with narcissistic personality disorder. *Psychiatry Research*, 187(1-2), 241-247. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2010.09.013>
- Rogers, C. R. (2019). *La relation d'aide et la psychothérapie*. ESF Sciences humaines.
- Ronningstam, E. (2011). Psychoanalytic theories on narcissism and narcissistic personality. In W. K. Campbell & J. D. Miller (Eds.), *The handbook of narcissism and narcissistic personality disorder: Theoretical approaches, empirical findings, and treatments* (pp. 41–55). John Wiley & Sons, Inc..
- Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2004). *A beginner's guide to structural equation modeling*. New York & Francis Press.

- Sigmund, F. (2012). Narsizm Üzerine ve Schreber Vakası (S. M. Banu Büyükkal, Çev.; 4. baskı). Metis yayınları. (Orijinal eserin yayım tarihi 1977).
- Soygüt, G., Karaosmanoğlu, A., & Çakır, Z. (2009). Assessment of Early Maladaptive Schemas: A Psychometric Study of the Turkish Young Schema Questionnaire-Short Form-3. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(1), 75-84 <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/19306129/>
- Şimşek, Ö.F. (2007). Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş, Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları. Ankara: Ekinoks.
- Thompson, K. L., & Gullone, E. (2003). Promotion of Empathy and Prosocial Behaviour in Children Through Humane Education. *Australian Psychologist*, 38(3), 175–182. <https://doi.org/10.1080/00050060310001707187>
- Topcu, Ç., Erdur-Baker, Ö., & Çapa-Aydın, Y. (2010). Temel Empati Ölçeği Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(34), 174-182. <https://124.im/H0Yz6Gw>
- Turner, I. N., Foster, J. D., & Webster, G. D. (2019). The Dark Triad's Inverse Relations With Cognitive and Emotional Empathy: High-powered Tests With Multiple Measures. *Personality and Individual Differences*, 139(3), 1-6. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.10.030>
- Türk Dil Kurumu. (2024, Temmuz 19). Narsisizm. <https://sozluk.gov.tr/>
- Van Schie C., Jarman H., Huxley E., Grenyer B.F.S., (2020). Narcissistic Traits in Young People: Understanding the Role of Parenting and Maltreatment. *Borderline Personality Disorder and Emotion Dysregulation*, 7(1), 1-10. <https://doi.org/10.1186/s40479-020-00125-7>
- Vonk, J., Zeigler-Hill, V., Mayhew, P., & Mercer, S. (2013). Mirror, Mirror on the Wall, Which Form of Narcissist Knows Self and Others Best of All? *Personality and Individual Differences*, 54(3), 396-401. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2012.10.010>
- Watson, P. J., Grisham, S. O., Trotter, M. V., & Biderman, M. D. (1984). Narcissism and Empathy: Validity Evidence for the Narcissistic Personality Inventory. *Journal of Personality Assessment*, 48(3), 301-305. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa4803_12
- Wetzel E., Robins R. W. (2016). Are Parenting Practices Associated with the Development of Narcissism? Findings from a Longitudinal Study of Mexican-orig. *Journal of Research in Personality*, 63(4), 84-94. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2016.05.005>
- Wink, P. (1991). Two Faces of Narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(4), 590-597. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.61.4.590>
- Yavaşlar, Y. (2016). Empathy Skills in Middle Childhood the Role of Child's Temperament, Parenting Practices and Mother's Empathy. Ankara: Middle East Technical University. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.13282.56009>
- Young, J. E., Klosko, J. S., & Weishhar, M. E. (2022). Şema Terapi: Uygulayıcı Rehberi (T. Özakkaş, Dü., & T. V. Soylu, Çev.; 6. baskı). Litera Yayıncılık. (Orijinal eserin yayım tarihi 2003).
- Zeigler-Hill V., Green, B. A., Arnau, R. C., Sisemore, T. B., & Myers, E. M. (2011). Trouble Ahead, Trouble Behind: Narcissism and Early Maladaptive Schemas. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 96-103. <https://doi.org/10.1016/j.jbtep.2010.07.004>